

koszhoz viszonyított arány az elmúlt 52 év alatt 1921—1925-ben állott 2·5-del a mélyponton és ugyancsak enyhült valamelyest a tárgyalt időszakban a letalitás, a megbetegedések gyakorisága azonban most is nagyjában megegyezik az ötven év előttivel, a scarlatinamortalitásnak az összhalandóságban elfoglalt rapszodikus ingadozó szerepe pedig határozott javulást az egész félszázad alatt sem mutat: a legutolsó évtöd adatainál, amikor az összhalandóságból 1·2% jutott a vörhenyre, már 1881—1885-ben kedvezőbb, 1·1%-os arányt jegyzett fel a statisztika. Minthogy a 30 évnél idősebbek körében vörheny jóformán alig fordul elő, *Melly* a népesség egészéhez számított vörhenyhalálózási arány mellett ennek korrekтивumaként a 30 évnél fiatalabb lakosság számához viszonyított vörhenymortalitási arányt is bemutatja — igaz, hogy csak a legutolsó másfél évtizedről — és rámutat arra, hogy a népesség korösszetételében beállott eltolódás folytán az egész lélekszámhoz viszonyított arány nem mindig adja hű képét a vörhenyhalálózás tényleges alakulásának. Kár, hogy ezzel az érdekesnek ígérkező kérdéssel tanulmányában a messzebb múltba visszamenő nem foglalkozik.

Tanulságos összehasonlítást nyújt *Melly* könyvének következő fejezete, amelyben 40 európai város adataival veti egybe Budapest scarlatina-mortalitásának számsorát. Előbb e városok általános és gümőkór-halálózási viszonyainak ismertetésével utal arra a szomorú helyre, amelyet Budapest — részben kedvezőtlen szociális, részben elmaradottabb közegészségügyi viszonyai miatt — az európai nagyvárosok között elfoglal, majd pedig a vörhenyhalandóság 1911—1924. adataiból rajzolja meg Budapestnek e szempontból is kedvezőtlen egészségügyi képét. A főváros másfél évtized alatt állandóan a legnagyobb vörhenyhalandóságot mutató városok csoportjában szerepelt s 1923-ban pld. csak Riga, Varsó, Róma, Szófia és Brüsszel, 1924-ben Szófia, Róma és Varsó scarlatinamortalitási aránya haladta meg Budapestét. (Az, hogy *Melly* 1924-ben Bécsset is e városok közé sorozza, nyilván számítási hiba, mert a vörhenyhalálesetek ez évi abszolút száma (27) Bécsben — mint a többi évben is — messze elmarad a budapestitől (136) a 68. oldalon közölt táblázat szerint). *Melly* a svájci és holland városok jó helyzetét főleg a kedvező szociális viszonyoknak tulajdonítja míg az egymáshoz hasonló szociális viszonyokkal bíró Bécs és Budapest vörhenyhalandóságában Budapest rovására mutatkozó nagy eltérést elsősorban az általános népműveltség különbözőségére vezeti vissza. A jólét, vagyoniosság és kultúra jótékony hatására mutat rá a fővárosi vörhenyhalálózási statisztika idevonatkozó adatai alapján is, az egyes kerületek és a bel- és kültelek vörhenyhalandóságának eltérő számaiból pe-

dig arra a következtetésre jut, hogy a scarlatinamortalitást elsősorban a népműveltség által befolyásolt zsúfoltság determinálja. Egyébként a vörhenyt *Melly* is iskolabetegségnek tekinti, ha nem is olyan tipikusnak, mint a kanyarót és ezért az iskolában való védekezést továbbfejlesztendőnek tartja. A továbbiakban még a hospitalizáció kérdését ismerteti, azután pedig a *nemek és korcsoportok* vörhenystatisztikai adatait közli. Ezek közül megemlítendő, hogy a megbetegedések és halálozások gyakorisága az 1—4 és 5—9 évesek korcsoportjában kulminál: előbbire (a Szent László-kórház adatai szerint) átlagban a vörhenyhalálesetek 23·1, utóbbira 25·3%-a jut; ez az arány a következő korcsoportokban fokozatosan csökken s a 30 évnél idősebbek nagy korosztályában már csak 3·3%; ennél is kisebb — 1·7% — az egy évnél fiatalabbak részesedése. *Legveszélyeztetettebb a 3—8 évesek korcsoportja.*

Az idegen halottaknak a főváros halandóságában elfoglalt közismerten nagy szerepére való tekintettel *Melly* külön fejezetet szentel ennek a kérdésnek is: egyrészt különválasztja a főváros törzslakosságának vörhenyeseit és így Budapest tényleges vörhenymortalitásának kimutatására törekszik, másrészt a környék vörhenyhalálózási viszonyairól is a lehetőséghez mérten pontos képet próbál adni. Végül munkájának utolsó fejezetében eszmefuttatásának tanulságos konklúzióit vonja le.

Melly József vörheny tanulmánya a fővárosi Statisztikai Közlemények új formában közreadott sorozatának első negyedévi köteteként jelent meg. Könyve beható és értékes munka, mely nemcsak statisztikai, de általános városegészségügyi szempontokból is érdekesen, tanulságosan festi meg a vörhenyproblémának, különösen Budapest vörhenystatisztikájának, valamint egyszersmind a hevenyfertőzőbetegségek székesfővárosi magatartásának képét.

Th. L. dr.

Szádeczky Kardoss Tibor: A magyarországi pénzüzetek fejlődése.

Tibor Szádeczky Kardoss: *Développement des établissements de crédit de Hongrie.*

Kiadja a Magyar Közgazdasági Társaság, Budapest, 1928, 212 oldal.

Edition de la Société Hongroise d'Economie Politique. Budapest, 1928. 212 pages.

Résumé. Dans le présent livre, M. Tibor Szádeczky Kardoss fait connaître, en 3 parties, d'après surtout ses propres recherches, l'histoire, la statistique et la sphère d'intérêts des établissements de crédit de Hongrie. La troisième partie intéressera particulièrement le lecteur: elle contient des données inédites sur les intérêts pris par les établissements de crédit.

Pénzintézeteinknek ez az igen érdekesen és alaposan megírt monográfiája három főrésze oszlik, amelyek elsje a magyarországi pénzintézetek történetének vázlatát, a második a pénzintézeti statisztika fontosabb adatait foglalja magában, a harmadik pedig a pénzintézetek érdekeltségeivel foglalkozik. A történeli részben röviden összefoglalja a szerző a magyar bankügy egész történetét a legelső magyar pénzintézetektől kezdve a legújabb időkig, külön fejezetben ismertette a háborús, majd a háború utáni viszonyok hatását a pénzintézetekre. A második, statisztikai részben a szerző nélkülözi a legújabb időkre vonatkozó hivatalos jellegű adatokat — mert hiszen az összes pénzintézetekre vonatkozó magyar hivatalos adatok eddig csak az 1924. évig tételtek közzé — ennek dacára azonban fáradtságot nem kímélve, igyekszik összeállítani legalább a P. K. kötelékébe tartozó pénzintézetek legújabb adatait és megállapítható, hogy e törekvése sikerrel járt, az általa közölt anyag értékes és használható. Ennek a résznek tulajdonképen a legérdekesebb fejezete az, mely a pénzintézetek titkos tartalékaival foglalkozik, különösen kiemelve azon latens tartalékok fontosságát, melyek felett a magyar pénzintézetek az infláció idején (földbirtok, értékpapírok, devizák) rendelkeztek s amelyek — legalábbis jó részben — lehetővé tették, hogy a világháború következtében beállott tőkepusztulás dacára pénzintézeteink zöme az 1925. január 1-i újraértékelésnél aránylag kedvező vagyoni leltárt és mérleget tudott kimutatni, mint azt a szerző nagyon helyesen megállapítja.

A monográfia legértékesebb része kétségkívül a harmadik, melyben a pénzintézetek érdekeltségei nyerne ismertetést. Nagy alaposággal nem elégszik meg az adatok egyszerű ismertetésével, hanem széleskörű elméleti alapot is nyújt a vonatkozó irodalom ismertetésével. Különös figyelemre tarthatnak igényt az érdekeltségekre vonatkozó statisztikai összeállítások. Itt a szerző teljesen újat nyújt, hasonló adatok, hasonló összeállításban, melyek pénzintézeteink érdekeltségi köreiről tájékoztatnak, nálunk még nem kerültek napvilágra s ha azok a dolog természeténél fogva teljesen kimerítő és tökéletesek nem is lehetnek, — mint azt egyébként a szerző maga is hangsúlyozza — mégis nagy érdeklődésre tarthatnak számot. Az elérhető legnagyobb részletességre törekszik, súlyt fektetve arra, hogy a nagy-, közép- és kisbankok érdekeltségei külön is ismertette legyenek és természetesen elkülönítve mutatja ki a budapesti és a vidéki pénzintézetekre vonatkozó adatokat. Az is csak helyesnek mondható, hogy jóformán mindenütt kapcsolatot, összehasonlítási alapot keres a háború előtti adatokkal, maguknak az adatoknak összehasonlításánál azonban akkor, mikor ily kényes természetű, a gazdasági statisztika ily feltöret-

lenterületéhez tartozó vizsgálódásokról van szó, a legnagyobb óvatossággal kell eljárni. Mert hiszen, ha bizonyos — kimerítőnek nem mondható — források szerint 1910-ben az érdekeltségek „száma” 362 volt, 1924-ben pedig 1830, akkor joggal következtethetünk arra, hogy a bankok érdekeltségi köreiket jelentősen kiterjesztették, de hogy az az arány, melyet ezek a számok feltüntetnek, helyese, az legalább is kérdéses és csak a hibaforrások alapos tanulmányozása által dönthető el. Egy teljes fejezetben ismerteti a szerző a pénzintézetek ipari érdekeltségeit — adatai értékesek, megfigyelései is figyelemre tarthatnak számot.

Szádeczky Kardoss Tibor könyve kétségtelenül jelentős nyeresége gazdasági irodalmunknak, különösen azon részeiben, ahol nem riad vissza attól, hogy járhatlan területeken törjön utat.

Sz. G. dr.

Magyarország közoktatásügye a világháború óta. Összeállította: Kornis Gyula.

L'instruction publique de la Hongrie depuis la guerre mondiale. Rédigée par Jules Kornis.

A Magyar Pædagogiai Társaság kiadása, Budapest, 1927. 556. 1.

Édition de la Société Hongroise de Pédagogie. Budapest, 1927, 556 pages.

Résumé. *Ce volumineux livre est particulièrement propre à renseigner les étrangers sur l'histoire et l'état actuel de l'instruction publique de Hongrie. Dans les dernières neuf années, de profondes modifications y ont été apportées; c'est une nouvelle époque de renaissance de l'enseignement; il y a à peine de genre d'école où l'on ne voie pas de changement soit au point de vue de l'effectif, soit à celui de l'organisation. Écrit d'un style facile et donnant une vue d'ensemble nette, l'ouvrage étayé de statistiques détaillées est illustré de 144 gravures et de deux cartes, présentant la répartition territoriale des écoles.*

*

Kornis Gyulának a magyar kultúra terén kifejtett mintegy kétévtizedes munkássága a legértékesebbek, a leginkább figyelemreméltók egyike. Széleskörű működése közben figyelme, gondja kiterjed minden kulturális mozzanatra, ami a nemzet haladását van hivatva előmozdítani; tanuskodik erről a fenti címen megjelent könyv is.

Ha erre a hatalmas munkára azt a banális szót alkalmazzuk, hogy hézagpótló, keveset mondtunk. Ennél sokkal több. Nélkülözhetetlen. Valószínűleg Kornis Gyula is, aki a kultúrpolitika legfőbb irányításában most, mint közoktatásügyi államtitkár aktív részt vesz, maga is érezte, hogy valamilyen vezérfonalra, összefoglaló munkára van szükség, amely a kulturális intézmények, törvények, rendelkezések tágas területén tájékozást nyújt, olyan műre, amely ezenkívül visszatekint arra a rövid,